

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 316.48
ПНР

МИЛОРАД М. ДРОБАЦ

Институт за економику пољопривреде
Београд

ТЕРОРИЗАМ - ЦИВИЛИЗАЦИЈСКА ПОШАСТ

Сажетак: Аутор у раду даје одређења суштине термина који су основа реторичког објашњења терора и тероризма с нагласком на међународни значај овог цивилизацијског зла, не заборављајући њихове манифестантне облике којима се доводе у питање уставни поредак и укупна безбедност државе или другог субјекта.

Стављајући акценат на тероризам и терористички процес, аутор истражује битне облике (форме) терористичког устројства и деловања. У савременом свету присутна је наглашена терористичка претња која угрожава опстанак бројних владајућих режима, али и територијалног интегритета појединих држава. Да би се одбраниле од агресије терориста и терористичких организација које не бирају средства одмазде, нити се задовољавају претњама и другим облицима деловања, поједине земље су усвојиле програм државе за ефикасну борбу против тероризма, под називом антитерористичка доктрина. Недопустиво је занемаривање чињенице да у глобалном свету егзистира и тзв. терористичка доктрина.

Кључне речи: Насиље, екстремизам, терор, тероризам, терористичка и антитерористичка доктрина.

Увод

Почетак употребе термина „*терор*” и „*тероризам*”, теоријски је ослоњен на време француске буржоаске револуције 1789-1794. године, тј. на период *јакобинске диктатуре*. С данашње временске дистанце, наведени појмови указују на одређено стање, начин деловања једне власти или тачније, стање које је било темељ настанка јакобинске диктатуре, чије је основно обележје био терор. Историјска је чињеница да је Одбор јавног спаса, на челу са Робеспјером, уствари, одговорио „*терором*” на терор, кога је у правом терористичком смислу, проводила друга, контрареволуционарна страна (Д. Вилић, 1978: 4).

Од праскозорја цивилизације до савременог доба, међу основним субјектима међународне заједнице и унутар појединачних држава, било је противречности и сукоба интереса, који су често решавани насилним средствима иако се до решења могло доћи рационалним и демократским облицима комуникације. У последњих неколико векова, често се посезало за терористичким облицима насиља у решавању разних сукоба.

Анализирајући резултате досадашње борбе против *савременог тероризма*, намеће се закључак да су остварени минимални успеси, пре свега што тероризам више није покушај очајника да реше неки проблем, него је постао глобални проблем човечанства (Р. Гаџиновић, 1/2004: 108).

Наведени закључак упозорава и захтева од великих сила да се дистанцирају од двоструких стандарда, и да сваки облик тероризма схватају као злочин, без обзира према коме и где се примењује. Уколико се не догоди радикалан заокрет у политичкој култури, како би се могле уважавати цивилизацијске норме и елиминисати насиље у борби за власт применом репресије, давно изнедрена *цивилизацијска пошаст* ће, у облику разних тензија (екстремизам, авантуризам, завере, побуне, терор, тероризам), владати планетом.

2. Одређење термина: насиље, екстремизам, терор, тероризам, побуна и диверзија

Насиље је незаконита примена силе с циљем да се људи, противно својој вољи, приморају на одређено понашање. Зависно од тога ко дефинише појам *насиље* владајућа или потлачена групација, овај појам има супротно значење. Због тога, за потлачене, држава и укупна државна делатност имају карактеристике насиља и супротно, са стране владајуће групације, насиље је неопходност и потребна принуда.

Овај опасни друштвени феномен покушали су многи појединци да генерализују, али са више или мање успеха, међутим, појава посебних студија о насиљу (Денисовљева, *Социологија насиља*, или анализе Теда Гара, који сматра да је темељ насиља *самопотврђивање*, и др.), омогућила је надградњу егзистирајућих дефиниција насиља, а нарочито, кад је учињен помак од интерперсоналног до макросоцијалног степена сагледавања насиља. Тако је дошло до одвајања насиља као акта агресивности јединке од насиља као облика друштвене активности. У том смислу, Волтер даје дефиницију насиља означавајући га као „деструктивну страну силе” (Wolter, E. V., 2/1964: 354), док Д. Симеуновић каже за насиље да је људска делатност, те да је сила средство које се користи као облик делатности човека у којој су се изучавањем и дефинисањем појма насиља бавили: Васкес, Макс Вебер, Хегел, Ореб, В. Димитријевић и др. Неки аутори су се позабавили дефинисањем појма *политичко насиље* говорећи да то није само принуда, јер насиље је саставни део политике и разумевања државе (Ж. Алексић и З. Миловановић, 1993: 166).

Наведене дефиниције указују на чињеницу да насиље, као највећа опасност садашњице има своје корене у далекој прошлости и исказује се наметањем воље маљине већини, у разним облицима. Примена насиља кроз терор и тероризам најчешћи је облик угрожавања човечанства у целини, током XX века. И поред свега, светски моћници нису спремни да оперативном применом расположивих снага и средстава решавају проблеме чије је извориште у насиљу.

Појам *екстремизам* (лат. *extremum*-крајност, искључивост) означава једностраност, искључивост, непомирљивост и нетрпељивост. *Политички екстремизам* је синоним за одступање схватања и понашања од конвенционалних ставова и понашања, нарочито политичке природе. У ужем смислу, *екстремизам* подразумева спремност на употребу насиља, и уопште најгрубљих метода и средстава, ради остварења сопствених политичких циљева (М. Милошевић, 1/2004, 68/69).

Екстремизам се различито манифестује у пракси, а најчешће као екстремизам: (1) у међуверским односима; (2) у међунационалним односима; (3) регионални партикуларизам и сепаратизам, и (4) тоталитаризам. Ако се иде даље у анализи овог феномена, онда сваки екстремизам представља негацију демократске уставне државе.

Неки аутори сматрају да је основни облик екстремизма *авантуризам*, који подразумева узимање таласа, отмице авиона, елиминације политичких циљева (мета) и сл. Када део популације који доживљава разне трауме почиње да осећа нетрпељивост према органима државе јер не сузбијају насиље и др., тада почиње један део становништва да подржава екстремисте. Та појава представља виши облик политичког екстремизма и базира на уверењу да се до власти стиже употребом оружја и да је демократски поредак само илузија.

Екстремисти у свом деловању, поред легалних, користе и друга средства политичке борбе (субверзивна пропаганда, сарадња са страним обавештајним службама, емиграцијом, међународним терористичким организацијама и сарадња са носиоцима класичног криминалитета у земљи и иностранству, ради набавке оружја, извођења терористичких акција и др.).

На деловање екстремиста у овом степену, политичко насиље улази у сферу *тероризма* („стављање људи у стање страха од смрти”). Тероризам је у суштини, насиље с политичком мотивацијом тј. увек има политичку компоненту. Сходно наведеном, тероризам је плански акт насиља или претње применом насиља које предузимају одређене друштвене групе с намером да утичу на друштвени и политички живот једне заједнице ради освајања или очувања власти (М. Милошевић, 1/2004: 70).

Дакле, суштина тероризма је „инструментализовање насиља” које ефектом „резонансе” увећава број лица која су опхрвана страхом и несигурношћу за себе, породицу и др. Користећи криминалне групе за неке своје активности, екстремисти тако постигнутим успехом („пропаганда делом”) предузимају активности у циљу изазивања *бунта* или изводе организовану оружану побуну ради одвајања дела територије од матичне државе (сецесионизам) и др. Појединачни акти тероризма имају велики асортиман екстремних активности. У том смислу, у појединачне акте екстремизма и тероризма могу се сврстати: атентати и отмице, саботаже и убацивање наоружаних група.

Саботаже као метод екстремизма, често се повезују с диверзантским дејствима, што је неадекватно, па је потребно учинити појмовно разграничење ових термина.

Иако су последице једних и других дејстава истоветне (рушење и спаљивање објеката, делимично оштећење и уништавање машина, средстава, постројења и сл.), ова два начина деловања и термилошки и суштински се разликују везано за извршиоце и начин извођења. Наиме, диверзије изводе групе или појединци који на објекат који су одредили за уништење долазе с велике удаљености (чак из иностранства), за извршење диверзије неопходно је активно, и „дуго припремано чињење” диверзија која се не може учинити без експлозива (активна средства за паљење), па и оружје, диверзант чини све радње које ће омогућити да остане непримећен и неоткривен, али да се о његовом делу чује у јавности итд.

Саботаже изводе лица која су запослена у „нападнутом” објекту, иста се изводи и нечињењем (пропуштају се радње које треба чинити) за саботажу, саботеру није потребно оружје, нека друга средства и сл., извршилац саботаже чини све да остане неоткривен и да се последице саботаже припишу неком другом узроку (непажња, јавашлук, лош материјал, неадекватна конструкција, скривене мане уређаја и машина, и сл.).

Реч терор (лат. *terror*, *terroriser*-јак страх) подразумева стање духа (страх, ужас), задавање или изазивање страха тј. примену насиља у борби с противником до његовог уништења.

Терор у ширем смислу односно *тероризам* је владавина насиља с циљем застрашивања и/или физичко уништавање противника. У политичком смислу терор је синоним за страховладу. Постоје две врсте терора: (1) „бели терор”, спроводе га револуционарне снаге с циљем заустављања или успоравања друштвеног, револуционарног напретка, и (2) „дрвени терор”, који примењују прогресивне снаге у борби против контрареволуције.

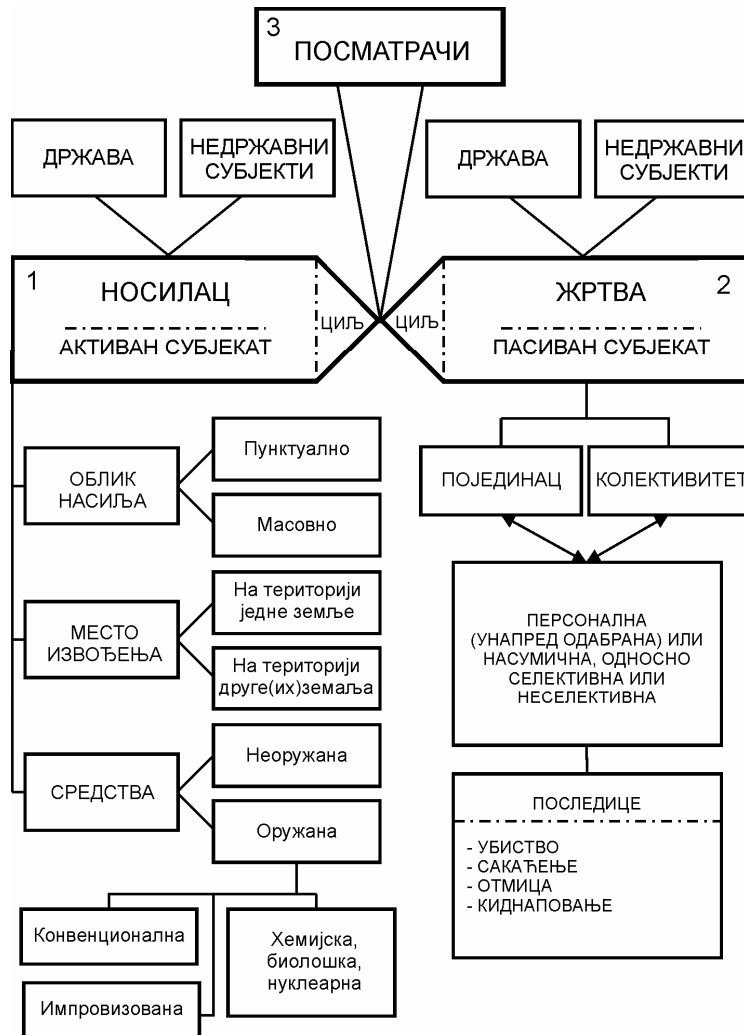
Дакле, у суштини терор подразумева владавину или изазивање страха над масом, углавном становништва, што није карактеристично за револуционарне покрете тј. владавину револуционарних снага. Револуције се развијају или одржавају власт искључиво на основи коју чини подршка маса, а не страховладом над масама. Треба поменути поделу терора на *појединачни терор* који представља средство притиска на масу и *терор као облик владавине*, чији је циљ елиминација маса, скупина, етничких група и др.

Појединачним терором, кроз историју, као својим саставним делом служили су се и служе, пре свих, разни покрети, у периоду (фази) борбе за власт, терором масе (масовни терор) служиле су се или служе класе на власти (државна власт). Понегде се овај облик терора назива и *државни тероризам*, нарочито када се експонира на међународном плану.

3. Терористички процес

У међусобним односима основних субјеката (цивилизација, држава, нација, субјекти унутар држава), поред осталог било је (и биће) противречности, сукоба интереса и конфликта. Решавање наведених противречности је процес у коме се очекује рационална комуникација између друштвених субјеката у конфликту. Међутим, често једна од страна одбија овакав прилаз решавању насталих сукоба интереса и решење проблема тражи у примени других средстава (насилних). Коју врсту насиља ће супротстављена страна применити, у директној је вези с околностима које утичу на избор (ниво супротности, спољни и унутрашњи утицаји, карактер тензија, политички или други циљеви и сл.).

Опредељење за употребу насиља своди се на: (1) *масовно* (рат) и (2) *минимално* (тероризам) физичко насиље. Тероризам је најчешћи облик насиља. О појму тероризма је већ било речи, али о *терористичком процесу* није. (Шема бр1).

Шема бр.1: Сложеност терористичког процеса
(М. Мијалковски, 2003: 16)

Суштину овог процеса чине два субјекта: (1) *нападач* (носилац) и (2) *жртва*. У односу идентификованих субјеката процеса често наглашену улогу имају посматрачи са стране, тј. неки субјекти међународне заједнице. Анализирајући и сагледавајући суштину ових елемената може се закључити да је тероризам све оно што чини нападач (агресивни субјекат) у конкретном процесу.

Нападач, вођен личним или општим интересима и мотивима, предузима низ радњи које одступају од нормалне комуникације, с циљем да жртву елиминира (убије, осакати, киднапује), застраши и учини несигурним постојање (живот) и опстанак људи у средини где живи и ради жртва. У наредној фази, нападач интензивира своје деструктивне активности, како би натерао жртву да испуни његове захтеве. Ако је нападач у својим агресивним намерама и активностима, подржан од већег дела популације на конкретној територији (подручју) није искључено да се одлучи за примену неког масовног облика насиља (побуна).

Полазећи од потенцијала (људски, материјални) којим располаже нападач примењује разне облике насиља на територији једне државе (своје), других земаља (своје и друге) или само на територији других земаља, тзв. *емигрантски тероризам*.

Анализирајући садржину терористичког процеса, намеће се потреба разјашњења генерализација тероризма у којима се често тврди да је он неселективан, када је у питању примена насиља. Таква констатација је само делимично тачна. Наиме, терористи углавном нападају жртве које су: (1) *персонално унапред одабране особе*, и (2) *сва лица која су, у конкретном тренутку, на месту реализације нападне активности* (насумична лица).

Недоречености и непрецизности у дефинисању појединих појмова (па и термина тероризам) су последица сличности између појединих облика насиља.

4. Битни облици терористичког устројства и деловања

Када се говори о облицима организовања и деловања екстремизма и тероризма онда се мисли на: (1) *илегално организовање и одметништво*; (2) *завереничко - превратничко деловање*, и (3) *изазивање грађанског рата и иностране интервенције*.

4.1. Илегално организовање и одметништво

Термин *организована група људи* означава свесно удруживање ради постизања одређеног политичког циља. Основу оваквог удруживања чине унапред дефинисани организациони принципи или потребна материјална средства за постизање постављеног циља. Циљ ових група је хетероген и углавном легалан. Али, ако је циљ удруживања насилно рушење постојеће власти такве групе су илегалне и конспиративне. Илегално организовање је последица немогућности јавног манифестовања расположења и ставова који су у колизији са ставовима власти.

Тајно организована група људи (међусобно блиски, заједно раде на постизању постављеног политичког циља) која подрива уставни поредак назива се *илегална група*. Своје политичке циљеве ови екстремисти, дефинишу и излажу јавности писањем парола, памфлета и других материјала. Овај облик организовања је најмање чврст јер све активности базирају на међусобном договору, што умањује ефикасност дејства. Илегалне групе углавном немају програме и правила деловања, а ако се томе додају недостатци као што су конспиративност, број чланова групе и сл., онда је недвосмислено, степен угрожености уставног поретка миноран. Управо због „лабаве” организације, илегалне групе су облик антидржавног удруживања који најчешће, већ на самом почетку деловања, бива разбијен, јер органи безбедности лакше откривају чланове ових група и успешно пресецају њихову субверзивну активност и онемогућавају њихово чвршће организовање тј. прерастање у илегалну организацију.

Илегална организација је организационо масован и чврст „организам” у чијем сс деловању нарочита пажња посвећује конспиративности (због могућности „провале” у организацију). У овом облику организовања екстремиста, поступак пријема нових чланова је веома ригорозан (дуготрајне и детаљне провере), полагање заклетве, потписивање изјаве, праћење, стављање на пробу и др.).

У формалном смислу, без обзира на тајност рада организације, она има свој програм, статут, дефинисане циљеве, итд., што омогућава, релативно лако, стицање сазнања о начину рада и из-

ворима финансирања субверзивних активности. Најчешћи извори прихода су чланарина, прилози чланства и симпатизера, али најјачи извор прихода су инострани извори (стране обавештајне службе, дијаспора, сличне организације). Методе или облици деловања су препознатљиви и то су нпр. диверзије, саботаже, атентати и отмице, прикупљање обавештајних података, оружане акције, побуне и сл.

Илегалне организације имају више или мање сличности, али хетерогене су по својој структури (утврђена је оснивачким акти-ма) и принципима организовања који су, пре свега, основа конспиративности. У структури организовања разликују се *руководећи органи и јединице* (огранци). Структура је хијерархијски постављена, тако да су потпуно јасни односи виших и нижих организационих облика. Основне карактеристике организације су: *централизам и апсолутна потчињеност нижих облика устројства руководећим органима*. Основни модели организације су: систем тројки (двојки, петорки); систем ћелија (огранци) и систем колона, а могуће је организовање комбиновањем тих система (М. Милошевић, 1/2004., 77).

Суштину *система тројки* у организационом смислу чини обавеза сваког члана да организује једну тројку и да само један члан има тзв. вишу везу у вишој групи, која је у истом положају према вишим јединицама, као и нижи облик организовања према њој. Иначе, чланови једне тројке не морају бити повезани на територијалном принципу.

У *систему ћелија* (огранака) основу чини чврста повезаност ћелија на територијалном принципу (иста улица, насеље, привредна асоцијација, установа). То је облик организовања, уствари, скуп илегалних група чије функционисање координира заједничко руководство. Није изузетак да се виши органи руковођења повезују на територијалном принципу (огранци), а ниже структуре по систему тројки, што говори о постојању и *комбинованог система* организационе структуре илегалних екстремистичких организација.

Најконспиративнији облик илегалног организовања је *систем колона*, чији рад и деловање обједињује заједничко руководство више илегалних организација. Колоне могу бити организо-

ване по моделу тројки или ћелија, нпр. Ал Каида, која има колоне аутохтоних организација у Алжиру, Палестини, Египту, Авганистану и др., што говори да су организације у колони независне, чланство се међусобно не познаје, а везу са заједничким руководством остварују вође (руководиоци) колоне. Предност овог облика организовања је у чињеници да се никад не могу „провалити” све чланице организације нпр. тако су биле организационо постављене „Црвене бригаде”.

Одметништво (бандитизам) је илегално организовање, али није конспиративно. Овај облик организовања је јавно и тајно супротстављање појединаца или мањих група људи властима, а усмерено је на чињење тешких кривичних дела, употребом терора. Одметништво може бити политичко и криминално (разбојничко). *Одметничка група* је наоружана скупина људи која се илегално креће по терену и оружаним насиљем подрива уставом утврђени поредак. Одметничка група има најмање три припадника. Они се међусобно познају и сви су упознати с њеном делатношћу. Група, углавном, нема унутрашњу организацију, али има вођу или, ако је већа, руководеће језгро. Од разбојничке банде се разликује само по политичким циљевима, док су средства извођења идентична.

4.2. *Завереничко-превратничко деловање*

Облици овог начина деловања екстремиста (завера, пуч, државни удар, побуне и оружане побуне) најопаснији су по уставни поредак и безбедност било које државе.

Завера је тајно договарање и припремање групе лица или чланова илегалне организације за ликвидацију личности, промена титулара власти, промене у односима моћи које је немогуће извести легалним путем. Дакле, основна одлика је завереничко деловање и превратничка дејства усмерена на изненадно рушење егзистирајућег поретка или државне власти (политичка оријентација) без дубљих друштвених промена. На крају, ова дејства су један од основних облика тајних активности обавештајних служби које се манифестују као пучеви, државни удари и слично.

Пуч је акт изненађења, чији је циљ промена носилаца највише власти употребом нелегалних и насилних метода деловања. Извршиоци пуча нису из апарата власти или супарничких поли-

тичких структура. То су лица на мање значајним местима у државном или војном апарату (официри нижег ранга, млади политички функционери партија на власти, припадници обавештајних служби). Најчешће се јављају у нестабилним земљама (Латинска Америка, Африка). У реализацији пуча радње су следеће: (1) заузимају се кључне државне институције; (2) заузимање објеката од значаја за укупни живот; (3) завођење полицијског часа; (4) друге превентивне мере ради спречавања евентуалног отпора (изолација, прогласи ради лојалности грађана, итд). Разлика у односу на државни удар је видљива (социјални и политички статус извршилаца).

Државни удар врше групе које су у врху режима, док су пучисти нижег ранга. Они су у лошијем положају од извршилаца државног удара јер имају мање могућности за употребу војске и полиције. Пучем се не мења државно уређење, нити темељне вредности друштва. Пуч изводи страна обавештајна служба, то јест унапред формирана агентура којој је додељена та улога. Основни мотив пучиста је освајање власти, стицање материјалне користи, освета или сопствена идеолошка опредељења и успостављање система вредности државе чија обавештајна служба проводи субверзивне активности.

Државни удар је скоро идентичан пучу. У њему насилно и противуствано власт преузимају појединци који су на положајима или обављају одговорне функције у постојећем државном апарату. У државном удару не учествују масе. Циљ државног удара је смена у врху власти и промена политичке оријентације земље. У удару нема промене државног уређења и друштвених односа. Државни удар се реализује употребом оружаних снага које се употребљавају директно или само као претња. Војска се укључује у државни удар због њеног монопола над средствима принуде, али и представе о војсци као аполитичном фактору. У неразвијеним земљама војска има апсолутни монопол и контролише све битне функције у држави. Најчешће образложење за извршење државног удара је увођење дисциплине у друштву и политичког реда у држави. Вође државног удара често обећавају да ће вратити власт политичким структурама, након извесног времена, али то се ретко дешава.

Већина државних удара се изведе у условима политичких криза. Учешће и подршка иностраног политичког фактора у извођењу удара је увек присутна и то су тзв. *удари одоздо* (Грчка, Чиле, Португалија, Турска и сл). Постоји и тзв. државни *удар одозго*. Њега изводе највиши државни функционери, уз подршку војске и полиције које су им лојалне, а с циљем увођења диктатуре и потпуног „надгледања” власти (извршне или законодавне). Типичан пример оваквог удара је удар Краља Александра I Карађорђевића (1929 г.) с циљем успостављања апсолутистичке власти краља.

Побуна се најчешће јавља као израз политичког преврата. Овај облик екстремизма је особен по учешћу разних друштвених група које сеprotиве егзистирајућем поретку али и понашању његових органа. Побуне често почињу спонтано као реакција на лоше стање у друштву или да се онемогући остварење неког интереса. Овај облик екстремизма има ограничен циљ, тако да се не чине радикални потези. Оне трају кратко (добро по носиоце побуне или бивају угушене). Манифестују се најчешће као бојкот, пасивни отпор, али и као штрајкови и демонстрације.

Најрадикалнији облик угрожавања уставног поретка је *оружана побуна*, чији је циљ насилно обарање актуелне власти. Овај вид побуне почиње нагло употребом војних и/или полицијских формација или новоформираних снага. Ове побуне често прерастају у *устанке*, или су усмерене на изазивање стране војне интервенције. Уколико оружана побуна не резултира успехом неминовно има за последицу повећање одметништва нпр. 1945 године балисти, четници и др.

4.3. Изазивање грађанског рата и иностране интервенције

Грађански рат је оружани (и политички, економски, пропагандни) сукоб у једној држави између двеју или више антагонистичких друштвених снага - групација (нација, етничких група, класа, покрета и сл.), које се међусобно боре за власт ради материјализације својих економских и политичких циљева.

У случају да се грађански рат води ради отцепљења дела територије, насилног преузимања власти и слично онда иза његових носилаца, углавном стоји спољни фактор који иницира неле-

гално деловање „пете колоне”. У савременом свету таквих примера има на претек. Индикативна је само једна чињеница - зашто је, у свим таквим активностима, неизбежан учесник најјача економска и војна сила на свету тј. САД? Али, можда је ово питање сувишно - све се зна! Није познато докле ће се то лицемерство толико даље протегати. У сваком случају то је цивилизацијска срамота.

Крајњи резултат вођења грађанског рата је: (1) успостављање јединствене државе уз победу једне стране, и (2) подела државе на више целина, зависно од броја страна (учесника) у рату.

У анализи суштине грађанског рата, овај феномен треба разликовати од других облика оружаних конфликта (устанак, герилски рат, државни удар, пуч, страна војна интервенција и др.).

Устанак је отворен, радикалан, дуготрајан и масован облик оружане борбе који има за последицу остваривање дубоких друштвених промена изазваним суштинским супротностима и интересима великих друштвених група (класе, нације, расе и сл.). У историји цивилизације устанак се показао као ефикасан метод за остваривање постављених циљева. Своју ефикасност показује и као увод у грађански рат.

Ипак, савремени грађански рат је далеко комплекснији, дуго припреман и масован друштвени феномен у коме се користе сви расположиви друштвени ресурси (људски, материјални), методе и средства борбе, али са несагледивим последицама (економске, политичке и социјалне) које се, најчешће рефлектују и на шире окружење.

Након претходних констатација није потребно чинити анализу и компарацију феномена грађанског рата са осталим облицима екстремног понашања, осим неколико реченица о мешању иностраних политичких снага у унутрашње односе поједине државе.

Грађански рат је круцијално повезан са спољним фактором. Наиме, унутрашње екстремне снаге обавезно рачунају на „упливање иностраног фактора” у унутрашње односе политичких снага и ишчекују почетак сукоба. Од спољног фактора се очекује морална, материјална, политичка и војна помоћ ради остваривања својих циљева.

Очигледан пример таквог понашања екстремних снага је захтев за интернационализацијом тзв. косовског питања, питања наводних проблема мађарске националне мањине у АПВ и сл.

Оваква понашања су имале кардиналне последице, тако да је 1999. године СР Југославија (а нарочито Србија) од призваних снага НАТО (на челу са САД!) добила на „поклон” агресију, названу „врло хумано” „милосрдни анђео”, а која је имала за последицу убиство преко 2000 недужних цивила и 1002 старешина и војника; као и велики број уништених капиталних објеката.

Инострана интервенција се изводи као „удар са дистанце”, војна интервенција и оружана агресија (међудржавни рат). Међутим, за земљу жртву стране интервенције свака примена оружане силе једне или више држава на њеној територији, без правног основа, акт је оружане агресије. Тако су и „удар с дистанце” и војна интервенција агресија, без обзира на мотиве и услове употребе оружаных снага. (М. Милошевић, 2004: 83)

5. Осврт на терористичку и антитерористичку доктрину

Традиционални тероризам се експонирао најчешће у виду агентата, као индивидуални тероризам.

Савремени тероризам, такве акте употребом насиља (ручне бомбе, пиштоља) сматра маргиналним. Основне карактеристике савремених терористичких процеса су насумичност у избору жртве /жртва, спектакуларност, геноцидност итд. Овакве радикалне особности савременог тероризма су консеквенција успешног спровођења доктринарних ставова евидентних у његовом основном документу (програму, платформи, статуту и сл.), чији садржај вође терориста усклађују са безбедносним окружењем (М. Мијалковски, 3/2005: 61). Сходно претходном, у жижи нашег интересовања је непријатељ цивилизације (цивилизацијска пошаст), који своју аморалну и злочиначку делатност реализује према усвојеној доктрини.

5.1. Терористичка доктрина

Темељна полазишта терориста су, пре свега, (1) схватање да је људски колективитет (политички, етнички, верски) у статусном смислу на маргини друштвене бриге, без будућности, да су битни само интереси одабраних и сл., те да су они позвани да штите народне интересе; (2) коришћење свих „слабих тачака” противника и наношење што већих штета (асиметрија) употребом неконвенционалних метода и средстава у примени разних облика насиља; (3) фактор изненађења, као најбитнији елемент и окосница терористичке доктрине и стратегије, а манифестује се најчешће према цивилима; (4) употреба импровизованог или смртоносног оружја; (5) терористи самоубице, као најопасније „оружје” према људској популацији.

Терористичка доктрина је темељ асиметричне терористичке стратегије. Доктринарство (слично догматизму) је особеност терористичке доктрине.

На челу терориста/терористичких организација су вође. Они у фази регрутовања и припреме нових чланова намећу радикалне ставове о неопходности примене насиља даје противзаконито деловање једини начин остварења „виших циљева”. Поред тога, насиље је потребно јер нема алтернативе за корекцију неправди савременог друштва. На тај начин се врши продукција доктрине насиља. Уколико се она прихвати, онда је не вршење насиља, аморалан акт.

Верски тероризам је најрадикалнији облик тероризма, а заснива се на уверењу да и само постојање непријатеља симболизује зло, те да је неопходно прочишћење глобалног света од неверника (они који некоректно интерпретирају исламску религију). То је позив на „свети рат” и жртвовање, што је у духу традиционалне религије, која заговара једноумље.

На крају, ова доктрина терористе не назива правим именом и препоручује застрашивање, злостављање и убијање људи. Зар то није лицемерство?

5.2. Антитерористичка доктрина

Без обзира како је постављен систем безбедности неке државе немогуће је гарантовати апсолутну безбедност људи и државе. Добро организована држава неће чекати тзв. стратегијско изненађење да би иновирала или потпуно изменила систем безбедности него то чини у континуитету пратећи безбедносну ситуацију и предузимајући адекватне мере како би предупредила могућа изненађења.

Како наводе неки теоретичари, основно полазиште за иновирање или за потпуну промену система безбедности је троделно, и то: (1) примењује се када је систем неуспешан; (2) иновира се под утицајем споља (незадовољство грађана), и (3) увођење иновација ради боље контроле стања безбедности, али и проширења деловања државе у елементима који су везани за контролу непоузданости безбедносног окружења.

Већина земаља има документа којима регулише безбедност државе и грађана нпр. доктрина одбране. Доктрина одбране државе је интердисциплинаран и комплексан докуменат који регулише припрему и деловање у смислу одбране виталних националних вредности и интереса од носилаца оружаних облика угрожавања њихове безбедности (М. Мијалковски, 3/2005., 69.). Обзиром на методе и средства терористичког деловања, о којима је већ било речи, државе се приоритетно бране од ове пошаст *доследном применом закона*. У тој намери већина држава је закључила да постојећу законску регулативу која третира (санкционише) тероризам треба правовремено и квалитетно иновирати и примењивати, али и усвојити документа под називом *противтерористичка доктрина*. Суштина овог документа је указивање, на научној основи, на опасност од тероризма и ставови како се супротставити истом, уз максималну ефикасност у одбрани државних вредности и интереса. Доктрину карактерише *функционална офанзивност* која упућује на превентивност у безбедносном деловању, с циљем да се борба против терориста води у фази припрема за увођење терористичких акција. Има држава које нису усвојиле противтерористичку доктрину, али има и оних држава које не износе у јавност да ли имају или не овај стратешки докуменат.

Савет безбедности ОУН је, почетком трећег миленијума, донео више резолуција за сузбијање терористичког деловања с нагласком на „искорењивање наоружаних терористичких делатности”.

ЗАКЉУЧАК

Основу борбе друштва против разних врста (облика) насиља чини правна држава и перманентни напор исте у развоју слободe и права грађана. Ниво стабилности и снаге демократског друштва имаће позитивне рефлексије на евентуалну могућност или појаву терористичког деловања.

Савремене терористичке организације су тако структуриране да им унутрашња организација омогућава реализацију унапред постављених (одређених, формулисаних) политичких циљева, извођењем селективних и масовних терористичких акција.

Утврђивање и постављање чврстог система одбране није гаранција перманентног и успешног супротстављања разном облицима дестабилизације у савременом свету, тако да је стална обавеза грађана, органа државе и осталих субјеката друштва да се ангажују у заштити државе од свих облика насиља.

Антитерористичка доктрина је темељ ефикасног супротстављања тероризму - цивилизацијској пошаст, која свакодневно узима невинне жртве. Од тероризма, у свим његовим видовима манифестовања, опаснији је (и веће зло) лицемеран однос великих сила које формулишу, утврђују и проводе политику двоструких стандарда. Било који облик терористичког деловања, применом насиља, на било којој тачки планете, мора бити једнако схваћен - као опасност за све.

Међународна антитерористичка коалиција је обавезна да далеко озбиљније делује ради елиминисања планетарне опасности од тероризма.

Литература:

- Вилић, Д. (1978.): *Тероризам - облик специјалног рата*, Народна армија, Београд;
- Милошевић, М. (2004.): *Екстремизам и тероризам*, Војно дело, бр.1, Београд;
- Гаћиновић, Р. (2004.): *Појмовно одређење насиља, тероризам и терор*, Војно дело, бр. 1, Београд;
- Мијалковски, М. (2003.): *Терористичка и противтерористичка доктрина*, Војно дело, бр. 3, Београд;
- Мијалковски, М. (2003.): *Тероризам и противтерористичка дејства*, Војно издавачки завод, Београд;
- Wolter, E.V. (1964.): *Power and Violence*, The American Political Science Review, vol. VIII, No.2,
- Симеуновић, Д. (1989.): *Политичко насиље*, Радничка штампа, Београд;
- Алексић, Ж. и Миловановић, З. (1993.): *Лексикон криминалистике*, Врело, Београд;
- Милошевић, М. (2004.): *Екстремизам и тероризам*, Војно дело, бр.1, Београд;
- Микић, С. (1996.): *Грађански ратови*, Савремени проблеми ратне вештине, бр. 36-37, Београд.

TERRORISME - FLÉAU DE CIVILISATION

Résumé: Dans l'étude, l'auteur donne les déterminations de l'essence des termes qui sont la base de l'explication rhétorique de la terreur et du terrorisme, en mettant l'accent sur l'intérêt international de ce mal de civilisation, sans en oublier les formes de manifestation par lesquelles l'ordre constitutionnel et la sûreté globale de l'État ou d'un autre sujet sont mis en cause.

En mettant l'accent sur le terrorisme et le procès terroriste, l'auteur étudie les aspects (les formes) importants de l'organisation et action terroristes.

Le monde contemporain voit la présence d'une menace terroriste marquée, qui met en danger l'existence de nombreux régimes gouvernants, mais également de l'intégrité du territoire de certains États. Pour se défendre de l'agression des terroristes et des organisations terroristes qui font jouer tous

les ressorts de vengeance et ne se contentent pas de menaces et d'autres formes d'action, quelques États ont adopté le programme national de lutte efficace contre le terrorisme, sous le nom de doctrine antiterroriste. Il est inadmissible de négliger le fait que dans le monde global existe aussi une prétendue doctrine terroriste.

Mots-clés: Violence, extrémisme, terreur, terrorisme, doctrine terroriste et antiterroriste